

Czeslaw Milosz: Kejsar Konstantin

översat af Lars Rydbeck

Jag kunde ha levat på Konstantins tid.
Tre hundra år efter Frälsarens död,
Om vilken intet mera var känt än att han uppstått
Som en solig Mithras bland romerska legionärer.
Jag skulle ha blivit vittne till grälet mellan homoousios och homoiousios
Om huruvida Kristus-naturen är gudomlig eller bara liknar gudomligheten.
Förmodligen skulle jag ha röstat mot Trinitarierna,
För vem skulle kunna gissa sig till Skaparens natur?
Konstantin, Världens Kejsare, inbilsk snobb och mördare,
Fick vågskålen att tippa över vid kyrkomötet i Nicea,
Så att vi, släkte efter släkte, reflekterar över Den Heliga Treenigheten,
Mysteriernas mysterium, utan vilket
Människans blod skulle ha varit främmande för universums blod
Och Hans eget blod utgjutet av en lidande Gud, som erbjöd sig själv
Som ett offer just när Han skapade världen, skulle ha varit förgäves.
Var sålunda Konstantin bara ett ovärdigt redskap,
Omedveten om vad han gjorde för människorna i en avlägsen framtid?

Och vi, vet vi vad vår bestämmelse är?

Översatt från polska till engelska av författaren och Robert Hass, från engelska till svenska av Lars Rydbeck.
Detta är den elfte och avslutande avdelningen av "Fader Severinus", en dikt om en samtida präst. The New York
Review of Books, September 23 , 2004.

Några notiser med anledning av Milosz dikt

År 1993 besökte Czeslaw Milosz (1911 – 2004) Malmö och Lasse Söderbergs poesidagar där. Han blev då i Konsthallen intervjuad av Sydsvenskans förre kulturchef Nils-Gunnar Nilsson. Anledningen var att en fullständig översättning av alla Milosz dikter, dittills, utkommit på svenska (Czeslaw Milosz, Samlade dikter 1931 – 1987, Brombergs Förlag, 1990). Jag hade fäst mig vid dikten "Läsning" som börjar så här:

Du frågade mig vad det nyttar att läsa Evangeliet på grekiska.

Jag svarar att det anstår oss att med fingret

följa bokstäver mer varaktiga än de som huggits i sten,

liksom att vi, långsamt uttalande varje stavelse,

lär känna språkets rätta värdighet.

Tvingade till uppmärksamhet ser vi denna tid stiga fram,

inte mer avlägsen än gårdagen, även om kejsarnas huvuden

på mynten idag är andra. Fortfarande varar samma eon.

Fruktan och längtan är desamma, oliver och vin

och bröd betyder samma sak. De vankelmodiga massorna

är lika lystna efter under som förr. Seder,

bröllopsceremonier, droger, sorg efter avlidna

avviker endast obetydligt.

Et cetera

Efter intervjun gick jag fram till Milosz och fick växla några ord med den omsvärmade nobelpristagaren. När jag visade honom dikten "Läsning", skrev han sitt namn ovanför den i mitt exemplar av hans bok.

Via mina rätt amatörmässiga studier i Milosz liv och dikt hade jag fått reda på att gymnasisten Milosz inte fått läsa grekiska. Det var för få elever vid gymnasiet i Vilnius som anmält sig. Problemet förefaller välbekant. När utvecklingen i Centraleuropa på 1930- och 40-talen drev Milosz i exil, hamnade han till slut i Kalifornien. Han undervisade i slaviska språk vid

Berkeleyuniversitetet och umgicks i katolska kretsar. Han fick en hängiven pater som lärare i grekiska, när han själv redan inträtt i sitt åttonde decennium.

Han publicerade sparsamt efter 1990. Samlingen *Det* kom på svenska år 2004.

Den korta dikt som jag vill glädja vännen och kollegan Gorm med stod att läsa i *New York Review of Books* som en hyllning till den döde poeten. Den engelska versionen var auktoriserad av Milosz själv. "Kejsar Konstantin" inskriver sig i den räckta av historiska miniatyrer som Milosz älskade (se bl.a. "Heraklit" från 1960 och "Caesarea" från 1975). Uppfinnare av denna typ av dikt är som bekant Konstantinos Kavafis. Milosz ger sin miniatyr om kejsar Konstantin en historietolkande inriktning, såsom ofta hos Kavafis, men Milosz ton är djupt originell och de inom kyrkan på 300-talet diskuterade trosfrågorna känns märkvärdigt aktuella, även om vi kristna idag inte är beredda att dö för vår inställning till frågan om huruvida Sonen är av Samma Natur som Fadern (*homoousios*) eller (bara?) av Liknande Natur som Fadern (*homoiousios*).

Låt mig sluta med en notis av språk- och idéhistoriskt innehåll. Den grekiska kulturen präglas av en stark *synecheia* (lat. *continuitas*). Den svenske författaren Theodor Kallifatides publicerade i augusti 2010 en minnesbok *Det gångna* är inte en dröm. I den berättar Kallifatides, att han år 1941 bodde hos sin mormor och morfar i byn Molai på Peloponnesos. Alla svalt. De hade inget annat att äta än mandlar: "Vi var experter på mandlar. Vi åt dem råa, stekta, kokta, grillade, skalade, saltade, sockrade." *Ad nauseam*. Theodoros längtade varje dag efter bröd. Han fick då rådet av Mormor att varje kväll till sin vanliga kvällsbön (vilken var det?) lägga en bön om "bröd för morgondagen". Har brödet kommit? frågade Theo på morgonen så fort han vaknade. För oss senkomna som undrar över vad *epiousios* (Matteus 6:11) egentligen betyder (*epi* + *einai* eller *epi* + *ienai*) är det viktigt att få denna påminnelse om hur vår moderna bräckliga kunskap om antik grekisk kultur och grekiskt språk plötsligt kan illumineras av livserfarenheter i vår egen mer eller mindre samtida värld. Mormor bad varje kväll sin Pater *hêmôn* i originalversionen (förlåt uttrycket, men jag finner inget bättre). Någon översättning till modern grekiska existerade inte för henne. Alltså, för att knyta ihop trådarna: Ge oss idag vårt bröd för morgondagen (= Ge oss redan idag ett löfte om bröd för morgondagen), eller såsom det står hos Matteus i kapitel 6, när "vi, långsamt uttalande varje stavelse, lär känna språkets rätta värdighet": *Ton arton hêmôn ton epiouision dos hêmîn sêmeron*.

lars@rydbeck.se